

Μαύρη Φλόγα

Μέρος 1ο

Θεωρία και ανάλυση

Κεφάλαιο 2ο: Σοσιαλισμός από τα κάτω, ορίζοντας τον αναρχισμό

Διεθνισμός, Κοινωνική Ισότητα και Αντιμπεριαλισμός (Μέρος 3ο)

I. Ένα Διεθνές και Διεθνιστικό Κίνημα

Σε αυτό το πλαίσιο, το γεγονός ότι το αναρχικό και το συνδικαλιστικό κίνημα ήταν πολυφυλετικό και αντιτιθόταν στις φυλετικές διακρίσεις και τους διαχωρισμούς πριν, κατά και μετά την ένδοξη περίοδο, δεν προκαλεί έκπληξη. Για παράδειγμα, «σε επίπεδο αντίληψης και προθέσεων», «ο συνδικαλισμός ήταν ένα διεθνές κίνημα» και οι συνδικαλιστές «αντιλαμβάνονταν το κίνημά τους ως διεθνές, όπως ακριβώς διεθνής είναι και η εργατική τάξη, και ως εκ τούτου ήλπιζαν να συντονίσουν την πάλη τους πέρα από τα εθνικά σύνορα, ενάντια σε ένα εξίσου διεθνές καπιταλιστικό σύστημα»¹. Επιπλέον, «τα συνδικαλιστικά κινήματα ανήκαν πιθανώς σε εκείνα τα τμήματα του διεθνούς εργατικού κινήματος που ήταν λιγότερο επιρρεπή στον ρατσισμό»².

Στην Κούβα των τελών του δεκάτου ένατου αιώνα, ο αναρχικός Κύκλος Προλεταρίων ήταν «η πρώτη ένωση της εργατικής τάξης [...] που ήταν ακραιφνώς αντιρατσιστική και αντιεθνικιστική». Όσο η επιρροή τους αυξανόταν, οι αναρχικοί «συσπείρωναν με επιτυχία στο εργατικό κίνημα πολλούς μη λευκούς και αναμείγνυαν Κουβανούς και Ισπανούς», προωθώντας με αυτό τον τρόπο «την ταξική συνείδηση και βοηθώντας στην εξάλειψη του φυλετικού και εθνικού χάσματος μεταξύ των εργατών». Η Εργατική Συμμαχία, στην προσπάθειά της να κινητοποιήσει «ολόκληρο το λαό για να στηρίξει απεργίες και διαδηλώσεις», «διάβρωσε τους φυλετικούς φραγμούς όσο δεν είχε καταφέρει μέχρι τότε κανένα σωματείο στην Κούβα». Το σωματείο όχι μόνο ενέτασσε στις τάξεις του «μεγάλους αριθμούς» μαύρων, αλλά επιπλέον διεξήγαγε μάχες ενάντια στους φυλετικούς διαχωρισμούς στους χώρους δουλειάς. Για παράδειγμα, η πρώτη απεργία του 1889 περιλάμβανε το αίτημα «να μπορούν να δουλεύουν εκεί άτομα της έγχρωμης φυλής»³.

Το ίδιο αίτημα εμφανίστηκε και τα επόμενα χρόνια, όπως και το αίτημα να μπορούν λευκοί και μαύροι να «κάθονται στα ίδια καφενεία», το οποίο τέθηκε στην πρωτομαγιάτικη πορεία της Αβάνας το 1890. Η El Productor κατήγγειλε «διακρίσεις εις βάρος των Αφροκουβανών από μεριάς εργοδοτών, καταστηματαρχών και διοικητών»· το συνδικαλιστικό κίνημα, μέσα από εκστρατείες και απεργίες που περιλάμβαναν τη «μαζική κινητοποίηση ανθρώπων διαφόρων φυλών και εθνών», κατάφερε να εξαλείψει «το μεγαλύτερο μέρος των εναπομεινών από την εποχή της δουλειάς μεθόδων πειθάρχησης των εργατών», όπως «τις φυλετικές διακρίσεις εις βάρος των μη λευκών και τη σωματική τιμωρία των μαθητευόμενων και των “dependientes4”»⁵.

Στις Η.Π.Α., στους ιδρυτές της IWPA περιλαμβάνονταν μεταξύ άλλων και βετεράνοι αμπολισιονιστικών και ριζοσπαστικών Ρεπουμπλικανικών κύκλων. Ο καταστατικός χάρτης της οργάνωσης προέτασσε «ίσα δικαιώματα για όλους χωρίς διακρίσεις με βάση τη φυλή ή το χρώμα»· η IWPA αντιτάχθηκε σθεναρά στον ρατσισμό, ακόμη και παρά το γεγονός ότι είχε μικρή επιρροή στους μαύρους Αμερικανούς⁶. Παρ' όλα αυτά, κατάφερε να συνενώσει την εργατική τάξη του Σικάγο, η οποία αποτελούταν σε μεγάλο βαθμό από μετανάστες, σε ένα πολυεθνικό μαζικό κίνημα και αντιτάχθηκε με δυναμικό τρόπο στην καταστολή των Ιθαγενών Αμερικανών⁷. Ενώ οι εθνικές εργατικές ενώσεις έπαιζαν σημαντικό ρόλο, διασυνδέονταν σε ένα ευρύτερο κίνημα που δήλωνε υπερήφανα διεθνιστικό⁸. Όπως έλεγε ένας ομιλητής της IWPA σε μια μαζική διαδήλωση,

Το σύνθημά μας είναι ελευθερία, ισότητα, αδελφότητα. Δεν πιστεύουμε στη ληστεία ή την κακομεταχείριση των ανθρώπων επειδή είναι έγχρωμοι ή Κινέζοι, επειδή γεννήθηκαν στη μια ή την άλλη χώρα. Το διεθνές μας κίνημα θέλει να ενώσει όλες τις χώρες με βάση το κοινό καλό όλων και να ξεμπερδέψει με την τάξη των ληστών.⁹

Στο Πάτερσον του Νιου Τζέρσεϊ, οι αναρχικοί εργάτες μεταξύ διατηρούσαν «βαθιά κριτική στάση απέναντι στην αμερικανική φυλετική ιεραρχία» και ανέπτυξαν κάποιες από «τις συνεπέστερες και λεπτομερέστερες κριτικές του φυλετικού ζητήματος στις Η.Π.Α.» που έχουν γίνει ποτέ από την Αριστερά¹⁰. Πολλοί συμμετείχαν στην IWW, η οποία λογίζεται ως «η μόνη ομοσπονδία στην ιστορία του εργατικού κινήματος που δεν ενέταξε ποτέ στο καταστατικό της τοπικούς διαχωρισμούς», «ένωσε τους μαύρους και τους λευκούς εργάτες όπως κανένας άλλος πριν από αυτή στην ιστορία της Αμερικής και υποστήριξε την αλληλεγγύη και την ισότητα ανεξάρτητα από τη φυλή ή το χρώμα, με έναν τρόπο που οι περισσότερες εργατικές οργανώσεις δεν έχουν καταφέρει ακόμα να φτάσουν»¹¹. «Ήταν μια από τις πρώτες (όχι αποκλειστικά ασιατικές) εργατικές οργανώσεις που ήταν δραστήρια στη στρατολόγηση Ασιατών εργατών», προωθώντας τη διαφυλετική αλληλεγγύη, ενώ ταυτόχρονα αντιτιθόταν στους νομικούς αποκλεισμούς και την περιρρέουσα ατμόσφαιρα περί «Κίτρινης Απειλής» που υπήρχε στην ακτή του Ειρηνικού¹².

Στον Νότο των Η.Π.Α., η IWW δημιούργησε αρκετά ισχυρά και διαφυλετικά σωματεία στην παράκτια και τη ναυπηγική βιομηχανία, προσελκύοντας πολλούς μαύρους μέσα από τη μαχητικότητα, τις επιτυχίες και την «εξισωτική φυλετική πολιτική» της¹³. Σε πολλές περιπτώσεις, Γουόμπλις δολοφονήθηκαν εξαιτίας της προώθησης του διαφυλετικού γιουνιονισμού¹⁴. Η Βιομηχανική Ένωση Εργατών στις Θαλάσσιες Μεταφορές της IWW είχε παρατήματα σε όλον τον κόσμο· σε αντίθεση με πολλά ορθόδοξα σωματεία του τομέα της ναυτιλίας, τα οποία οργανώνονταν σε φυλετική βάση και απαιτούσαν φυλετικούς διαχωρισμούς στην εργασία, ήταν μια διαφυλετική ένωση¹⁵. Η IWW «από την αρχή [...] διατήρησε σαφή στάση ενάντια σε κάθε είδους διαχωρισμό που βασίζεται στη φυλή, το χρώμα ή την εθνικότητα»¹⁶. Ακόμη και ο ντου Μπουά σημειώνει ότι «σεβόμαστε τους Βιομηχανικούς Εργάτες του Κόσμου γιατί είναι ένα από τα κοινωνικά και πολιτικά κινήματα της σύγχρονης εποχής που δεν δέχεται διαχωρισμούς με βάση το χρώμα»¹⁷

Στην Αργεντινή, «ο σοσιαλισμός και ο αναρχισμός [...] κέρδισαν την προσοχή της μαύρης κοινότητας, και ιδιαίτερα της εργατικής της τάξης», παρ' όλο που ο βαθμός εμπλοκής των μαύρων στο συνδικαλιστικό κίνημα δεν είναι ξεκάθαρος¹⁸. Στη Βραζιλία των αρχών του εικοστού αιώνα, όπου η ραγδαία εκβιομηχάνιση επαρχιών όπως το Σάο Πάολο οδήγησε σε «τεταμένες» φυλετικές σχέσεις, οι ακτιβιστές εργάτες, «εμπνεόμενοι από τα εξισωτικά δόγματα του σοσιαλισμού, του αναρχισμού και του αναρχοσυνδικαλισμού», αγωνίστηκαν ενεργά για τη διαμόρφωση ενός διαφυλετικού εργατικού κινήματος¹⁹. Θέλησαν να υπερβούν τους διαχωρισμούς ανάμεσα στους ντόπιους και τους μετανάστες εργάτες, καθώς και αυτούς ανάμεσα σε μαύρους και λευκούς, και είχαν εμφανή επιρροή στους Αφροβραζιλιάνους²⁰. Αυτή η υπόθεση δεν ήταν εύκολη, δεδομένης της αστάθειας των τοπικών σωματείων, της υπερπροσφοράς εργασίας και του γεγονότος ότι οι μετανάστες συχνά έριχναν τους μισθούς των Βραζιλιάνων, των μαύρων συμπεριλαμβανόμενων.

Στην Αυστραλία, η IWW καταπιείστηκε με την οργάνωση όλων των εργατών στο Ένα Μεγάλο Σωματείο και προώθησε «για πρώτη φορά στο εργατικό κίνημα [...] μια συνεκτική αντιρατσιστική αντίληψη»²¹. Αντιτάχθηκε στην πολιτική της «Λευκής Αυστραλίας» που υποστήριζε το Εργατικό Κόμμα, προτάσσοντας την ελεύθερη μετανάστευση και τα δικαιώματα των Ασιατών και των Αβοριγίνων εργατών και διατηρώντας στενούς δεσμούς με αναρχικούς και συνδικαλιστές στην Ανατολική Ασία. Παρόμοια, στην Ιρλανδία, ο Κόνολι και ο Λάρκιν προσπάθησαν να ενώσουν τους εργάτες στο ITGWU, μακριά από τον σεκταρισμό.

Στη Νέα Ζηλανδία, το φυλετικό ζήτημα περιστρεφόταν γύρω από την ύπαρξη μεγάλου πληθυσμού Μαορί, οι οποίοι αποτελούσαν ένα διαρκώς μεγεθυνόμενο τμήμα της εργατικής τάξης. Οι ιδέες της IWW διαχύθηκαν σε όλη τη χώρα και κυρίως στην «Κόκκινη» Ομοσπονδία Εργασίας, η οποία ιδρύθηκε το 1908. Αρκετοί Γουόμπλις και τοπικές οργανώσεις της IWW έπαιξαν σημαντικό ρόλο στη μεγάλη απεργία των ανθρακωρύχων και των ναυτεργατών του 1913²². «Αν και δεν

υπάρχει αμφιβολία» ότι η IWW «αποτελούνταν από λευκούς, έκανε προσπάθειες να προσεγγίσει τους Μαορί» δημοσιεύοντας άρθρα στη γλώσσα τους στην εφημερίδα Industrial Unionist («Βιομηχανικός Γιουνιονιστής»), η οποία εκδιδόταν από την IWW του Ώκλαντ²³. Κατά τη διάρκεια της απεργίας του 1913, για παράδειγμα, η IWW έκανε ειδική έκκληση για διαφυλετική αλληλεγγύη, δημοσιεύοντας στη γλώσσα των Μαορί μια δήλωση που διακήρυττε ότι όλοι «οι εργάτες [...] υποφέρουν από την ίδια μάστιγα», τον καπιταλισμό. «Τα αφεντικά [...] πήραν τη γη σας, σκότωσαν τους προγόνους σας»· λοιπόν, «μη βοηθήσετε τους κοινούς μας εχθρούς», γιατί «είμαστε όλοι μια φυλή – η φυλή των εργατών»²⁴.

Οι αναρχικοί κύκλοι της Ασίας προώθησαν τη βιβλιογραφία, τις ιδέες και την οργάνωση της IWW στο εσωτερικό της ηπείρου. Στην Κίνα, η βασική μέριμνα των ριζοσπαστών πριν το 1911 ήταν η ανατροπή της δυναστείας των Μαντσού. Πολλοί από αυτούς αντιλαμβάνονταν τον αγώνα με στενά φυλετικούς όρους, ως αγώνα ανάμεσα στους Χαν και τους Μαντσού. Οι Κινέζοι αναρχικοί υποστήριξαν τον στόχο της ανατροπής του αυτοκράτορα Μαντσού και της δημιουργίας μιας δημοκρατίας, αλλά ήταν «απρόθυμοι να παραβλέψουν τον ρατσισμό» που διαπότιζε πολλά «επιχειρήματα κατά των Μαντσού»²⁵. Για παράδειγμα, ο Λι Σιζένγκ (1881-1973) – ένας από τους θεμελιωτές του κινέζικου αναρχισμού, ο οποίος είχε σπουδάσει στο Παρίσι – υποστηρίζει ότι ενώ οι ρεπουμπλικάνοι «τάσσονται υπέρ της ανατροπής της κυβέρνησης των Μαντσού απλώς και μόνο επειδή είναι των Μαντσού», οι αναρχικοί «τάσσονται υπέρ της ανατροπής της κυβέρνησης των Μαντσού απλώς και μόνο επειδή είναι κυβέρνηση»²⁶. Οι αναρχικοί δραστηριοποιήθηκαν επίσης στον Ταϊβανέζικο Πολιτιστικό Όμιλο, ο οποίος ιδρύθηκε το 1921 και αγωνίστηκε ενάντια στις διακρίσεις εντός της Ταϊβάν, βοήθησαν στον σχηματισμό ενός σωματείου, της Μαύρης Εργατικής Ένωσης (Kokurokai), η οποία αποτελούνταν από Κορεάτες μετανάστες στην Ιαπωνία, και συμμετείχαν στην εθνική οργάνωση Suiheisha («Ισοπεδωτές»), η οποία διοργάνωσε εκστρατείες για τα δικαιώματα της κάστας των Μπουρακούμιν*.²⁷

Στην Αίγυπτο, το Ελεύθερο Λαϊκό Πανεπιστήμιο είχε απήχηση στους Αιγύπτιους και τους Σύριους²⁸. Οι αναρχικοί συμμετείχαν στην ίδρυση «διεθνών» σωματείων, με κυριότερο τον Διεθνή Σύνδεσμο Εργαζομένων στην Καπνοβιομηχανία και τους Χαρτόμυλους του Καΐρου («Ligue Internationale des Ouvriers Cigarretiers et Papetiers du Caire»), ο οποίος ήταν «ανοιχτός στους εργάτες όλων των εθνικοτήτων, τόσο στους Αιγύπτιους όσο και στους ξένους», και περιλάμβανε, «εκτός από τους ειδικευμένους στρίφτες τσιγάρων, και εργαζόμενους στην παραγωγή»²⁹. Στη Νότιο Αφρική, όπου το πρώιμο εργατικό κίνημα αποτελούνταν από λευκούς και τασσόταν σαφώς υπέρ των φυλετικών διακρίσεων, του αποκλεισμού των μαύρων από διάφορα επαγγέλματα και τα σωματεία, καθώς και του επαναπατρισμού των Ασιατών, οι αναρχικοί και οι συνδικαλιστές προώθησαν τον σοσιαλισμό και τα εργατικά σωματεία στους έγχρωμους εργάτες³⁰. Η Γενική Ομοσπονδία Εργατών, η οποία είχε οργανωθεί από τον αναρχικό Βίλφρεντ Χάρισον το 1906, και η τοπική IWW, που σχηματίστηκε το 1910, ήταν πιθανόν τα πρώτα σωματεία του αφρικανικού τμήματος της Βρετανικής Αυτοκρατορίας που στόχευσαν στην ένταξη μελών πέρα από τα όρια του χρώματος.

Ωστόσο, η IWW της Νοτίου Αφρικής και το SLP ήταν στην πραγματικότητα οργανώσεις λευκών εργατών και η διεθνιστική τους τοποθέτηση παρέμενε κάπως αφηρημένη, εν μέρει λόγω του γεγονότος ότι δεν τοποθετούσαν τους εαυτούς τους στη θέση του υπερασπιστή των δικαιωμάτων των έγχρωμων³¹. Η Διεθνής Σοσιαλιστική Λίγκα, η οποία ιδρύθηκε το 1915, αρχικά ήταν κι αυτή μια κατεξοχήν οργάνωση λευκών εργατών. Ωστόσο, το 1916 η Λίγκα άρχισε να εντάσσει έγχρωμους στις γραμμές της. Τέτοιοι ήταν οι Ρούμπεν (Άλφρεντ) Κετίβε, Τζόνι Γκόμας (1901-1979), Χάμιλτον Κραάι, Ρ. Κ. Μούντλεϊ, Μπέρναντ Λ. Ε. Σιγκαμόνι (1888-1936) και Τ. Γ. Τιμπέντι. Στο Κέιπ Τάουν, η Βιομηχανική Σοσιαλιστική Λίγκα, μια ξεχωριστή ομάδα, περιλάμβανε «τους έγχρωμους και Μαλαισιανούς συντρόφους στην προπαγάνδα μας – μεταξύ των έγχρωμων και των ιθαγενών εργατών»³². Αντίθετα με τις προγενέστερες IWW και SLP, οι νέες αυτές οργανώσεις προέκυψαν από τις συνδικαλιστικές ενώσεις που σχηματίστηκαν με αφετηρία το 1917 από Αφρικανούς, Έγχρωμους Μιγάδες και Ινδούς.

Η ειδική και συστηματική προσοχή που έδωσαν οι συνδικαλιστές στο ζήτημα της φυλετικής καταπίεσης στη Νότιο Αφρική από το 1915 κι έπειτα έπαιξε ρόλο στην επιρροή που άσκησε ο συνδικαλισμός στους έγχρωμους εργάτες³³. Σε μια

περίοδο που οι τοπικές αφρικάνικες, έγχρωμες μιγαδικές και ινδικές εθνικιστικές ομάδες απέφευγαν να απαιτήσουν το καθολικό δικαίωμα ψήφου, η Διεθνής Σοσιαλιστική Λίγκα υιοθέτησε ένα εξειδικευμένο πρόγραμμα για τα δικαιώματα των Αφρικανών, το οποίο διακήρυττε «την κατάργηση της σκλαβιάς επί συμβάσει των ιθαγενών, τα συστήματα συμβάσεων και παροχής διαβατηρίων και την ανύψωση των ιθαγενών εργατών στην πολιτική και εργασιακή κατάσταση των λευκών ως απαραίτητα βήματα για τη χειραφέτηση της εργατικής τάξης στη Νότιο Αφρική». Επιμένοντας πως «το ένα τμήμα της εργατικής τάξης δεν μπορεί να επωφελείται εις βάρος των υπολοίπων χωρίς να προδίδει τις ελπίδες των παιδιών», το πρόγραμμα υποστήριζε ότι οι «τυραννικοί νόμοι» των διακρίσεων και της ανελεύθερης εργασίας πρέπει να «σαρωθούν» από την πάλη για «πλήρη πολιτική ισότητα» όλων των φυλών. «Μόνο έτσι μπορεί το σύνολο της εργατικής τάξης, μαύροι και λευκοί, να προελάσει ενωμένο προς την κοινή του χειραφέτηση από τη μισθωτή σκλαβιά»³⁴.

Στην Ουκρανία, όπου ο αντισημιτισμός ήταν ευρύτατα διαδεδομένος στους αγρότες και συχνά χρησιμοποιούταν για να ξεσηκωθούν πογκρόμ, αναρχικοί όπως ο Μάχνο ανακήρυξαν ως εχθρούς τους «αστούς Εβραίους». Όμως, «αυτό που τους καθιστούσε τέτοιους ήταν η τάξη τους, όχι η “φυλή” τους»³⁵. Οι φτωχοί Εβραίοι είναι, επέμενε, φυσικοί σύμμαχοι των Ουκρανών εργατών και αγροτών. Ο RIAU και το ευρύτερο Μαχνοβίτικο κίνημα είχαν στις τάξεις τους πολλούς επιφανείς Εβραίους, ανάμεσα στους οποίους ήταν ο Βολίν και η Έλενα Κέλερ από τη Ναμπάτ, γραμματέας του τομέα πολιτισμού και εκπαίδευσης του RIAU. Ο επικεφαλής της αντικατασκοπείας του RIAU, Λ. Ζινκόφσκι (Ζαντόφ) ήταν επίσης Εβραίος και στην πολιτοφυλακή υπήρχαν εβραϊκά αποσπάσματα³⁶. Επιπλέον, ο RIAU παρείχε όπλα και πυρομαχικά σε εβραϊκές κοινότητες προκειμένου να υπερασπιστούν τον εαυτό τους και ορισμένα μέλη της πολιτοφυλακής που κρίθηκαν ένοχα για διώξεις κατά Εβραίων εκτελέστηκαν πάραυτα. Το Μαχνοβίτικο Επαναστατικό Στρατιωτικό Συμβούλιο και η Ναμπάτ έθεταν το ζήτημα ως εξής:

Εργάτες, αγρότες κι αντάρτες! Ξέρετε πως οι εργάτες όλων των εθνικοτήτων – Ρώσοι, Εβραίοι, Πολωνοί, Γερμανοί, Αρμένιοι κ.λπ. – είναι το ίδιο φυλακισμένοι μέσα στην άβυσσο της εξαθλίωσης. [...] Πρέπει να διακηρύξουμε παντού ότι οι εχθροί μας είναι οι εκμεταλλευτές και καταπιεστές διαφόρων εθνικοτήτων. [...] Τούτη τη στιγμή, που ο διεθνής εχθρός – η μπουρζουαζία όλων των χωρών – σπεύδει [...] να δημιουργήσει εθνικιστικά μίσση [...] με σκοπό να [...] κλονίσει τα ίδια τα θεμέλια της ταξικής μας πάλης – την αλληλεγγύη και την ενότητα όλων των εργατών – πρέπει να κινηθείτε ενάντια σε κάθε συνειδητό και ασυνειδητό αντεπαναστάτη που βάζει σε κίνδυνο τη χειραφέτηση των εργαζόμενων από το κεφάλαιο και την εξουσία. Το επαναστατικό σας καθήκον είναι να καταπνίξετε όλες τις εθνικιστικές διώξεις, αντιμετωπίζοντας αμείλικτα κάθε υποκινητή αντισημιτικών πογκρόμ.

Συχνά λέγεται ότι η Αριστερά πριν από τον Μπολσεβικισμό στην καλύτερη περίπτωση αγνοούσε τα φυλετικά ζητήματα, ενώ στη χειρότερη ήταν Ευρωκεντρική και φυλετικά προκατειλημμένη, «μια υπόθεση αποκλειστικά Ευρωπαϊκή». Σύμφωνα με αυτήν τη λογική, η «Αμερικάνικη σοσιαλιστική παράδοση», για παράδειγμα, ήταν «σχετικά αδιάφορη για τους Αφροαμερικανούς» πριν από την ανάδειξη του CPUSA³⁷. Επίσης, υποστηρίζεται ότι «ο σοσιαλισμός διαφοροποιήθηκε απολύτως από τον ρατσισμό μόνο μέσα από τη δράση του διεθνούς κομμουνιστικού κινήματος: αυτή είναι μια από τις διαχρονικές (αλλά σε μεγάλο βαθμό υποτιμημένες) συνεισφορές του κομμουνισμού στον σοσιαλισμό γενικότερα»³⁸. Όμως, η ιστορία της ευρύτερης αναρχικής παράδοσης θέτει υπό σοβαρή αμφισβήτηση αυτές τις αιτιάσεις. Ο αναρχισμός και ο συνδικαλισμός έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη μιας σοβαρής θεωρίας και πρακτικής στη μάχη ενάντια στις φυλετικές διακρίσεις και τους διαχωρισμούς και εξελίχθηκαν σε ένα πολυεθνικό και πολυφυλετικό κίνημα που συνεισέφερε στην ιστορία των σωματείων, των αγροτικών κινήματων και της Αριστεράς.

II. Ιμπεριαλισμός και Εθνική Απελευθέρωση

Η ευρύτερη αναρχική παράδοση ήταν εχθρική προς τον ιμπεριαλισμό. Αυτό απορρέει από την αντικρατική της θεώρηση και την αντίθεσή της στην κοινωνική και οικονομική ανισότητα. Ο Μπακούνιν έχει μια «ισχυρή συμπάθεια για κάθε εθνική εξέγερση ενάντια σε κάθε μορφή καταπίεσης» αναγνωρίζοντας το δικαίωμα κάθε λαού «να είναι ο εαυτός του [...] κανείς

δεν έχει το δικαίωμα να του επιβάλει την ενδυμασία, τα έθιμα, τη γλώσσα και τους νόμους του»³⁹. Δεν ήταν υπέρ της κρατικής οδού, η οποία σχετίζεται με την ίδρυση ξεχωριστών εθνικών κρατών, καθώς το μόνο που αυτά κάνουν είναι να αναπαράγουν το ταξικό σύστημα και να γεννούν νέους πολέμους, επειδή οι πόλεμοι προκύπτουν από τα πολιτικά και οικονομικά συμφέροντα των αρχουσών τάξεων⁴⁰. Αυτή η θέση αποτέλεσε το μοτίβο που ακολούθησαν και άλλοι αναρχικοί και συνδικαλιστές.

Μόνο μια κοινωνική επανάσταση μπορεί να καταργήσει τις τάξεις και τον ιμπεριαλισμό και μια τέτοια επανάσταση πρέπει να έχει «διεθνή προοπτική». Ο Μπακούνιν υποστηρίζει πως οι καταπιεσμένες εθνότητες «πρέπει συνεπώς να συνδέσουν τις φιλοδοξίες και τις δυνάμεις τους με τις φιλοδοξίες και τις δυνάμεις όλων των άλλων χωρών»⁴¹. Ο Μαξίμοφ προσθέτει ότι τα νέα κράτη θα δημιουργούν με τη σειρά τους νέα εθνικά ζητήματα, όπως διώξεις μειονοτικών εθνοτήτων στο εσωτερικό των συνόρων τους στο όνομα της «οικοδόμησης του έθνους». Οι «αναρχικοί απαιτούν την απελευθέρωση όλων των αποικιών και υποστηρίζουν κάθε αγώνα για εθνική ανεξαρτησία». Αρνούνται «στο προλεταριάτο όχι τον αυτοπροσδιορισμό του ως τέτοιο, αλλά τον αυτοπροσδιορισμό του με βάση Κρατικές έννοιες»⁴². Σύμφωνα με τον Ρόκερ, ένα νέο εθνικό κράτος θα μετατραπεί είτε σε μια νέα επεκτατική δύναμη είτε σε μια υποτελή δύναμη ενός ήδη υπάρχοντος κράτους. «Αν και τα μικρότερα κράτη, εξαιτίας του μικρού αριθμητικά πληθυσμού τους, δεν λειτουργούν με τον ίδιο τρόπο, η υποτιθέμενη ενάρτη συμπεριφορά τους οφείλεται, όπως σημείωνε κάποτε ο Μπακούνιν, κυρίως στην αδυναμία τους»⁴³.

Πράγματι, σύμφωνα με την άποψη του Μπακούνιν, η εθνική απελευθέρωση πρέπει να επιτευχθεί «τόσο ως προς τα οικονομικά όσο και ως προς τα πολιτικά συμφέροντα των μαζών», ειδάλλως θα μετατραπεί σε ένα «οπισθοδρομικό, καταστροφικό, αντεπαναστατικό κίνημα»⁴⁴. Σημειώνει ότι «ο μεγαλύτερος εχθρός ενός έθνους είναι το ίδιο του το Κράτος». Ο Μπακούνιν θέτει έναν βασικό διαχωρισμό ανάμεσα στο έθνος και το κράτος· πιστεύει ότι «τα έθνη υπάρχουν για τα μέλη τους» και όχι για τα κράτη και υποστηρίζει ότι «η λύτρωση του έθνους μέσα από την εγκαθίδρυση ενός κράτους δεν αποτελεί έγκυρο απελευθερωτικό στόχο»⁴⁵. Ο απόλυτος σκοπός πρέπει να είναι η καθολική ομοσπονδία που αγκαλιάζει όλες τις εθνικότητες και οργανώνεται γύρω από μια σχεδιασμένη διεθνή οικονομία. Ο Ρόκερ συμφωνεί:

Αυτό που αποζητούμε δεν είναι η παγκόσμια εκμετάλλευση αλλά η παγκόσμια οικονομία στην οποία κάθε ομάδα ανθρώπων θα μπορεί να βρει τη φυσική της θέση και να απολαμβάνει ίσα δικαιώματα με όλους τους άλλους. Ως εκ τούτου, η διεθνοποίηση των φυσικών πόρων και των εδαφών που αποδίδουν τις πρώτες ύλες είναι μια από τις πιο σημαντικές προϋποθέσεις για την ύπαρξη μιας σοσιαλιστικής τάξης πραγμάτων που θα βασίζεται σε ελευθεριακές αρχές. [...] Είναι ανάγκη να δημιουργήσουμε μια νέα ανθρώπινη κοινότητα που θα έχει τις ρίζες της στην ισότητα των οικονομικών συνθηκών και την ένωση όλων των μελών της μεγάλης πολιτισμικής κοινότητας μέσω νέων δεσμών κοινών συμφερόντων, αγνοώντας τα σύνορα των σημερινών κρατών.⁴⁶

Παρ' όλο που οι αναρχικοί και οι συνδικαλιστές εξυμνούσαν την ποικιλία πολιτισμών και εθνοτήτων, αρνήθηκαν να ενσωματώσουν στην πολιτική τους την άκριτη υπεράσπιση συγκεκριμένων πολιτισμών. Από τη στιγμή που στόχευαν στη δημιουργία ενός διεθνούς και διεθνιστικού κινήματος, καθώς και σε μια οικουμενική ανθρώπινη κοινότητα μέσα από τους ταξικούς αγώνες και τη λαϊκή επιμόρφωση, δεν μπορούσαν να αποδεχθούν την αντίληψη ότι οι πολιτισμοί είναι μονολιθικοί και αμετάβλητοι ή τον ισχυρισμό ορισμένων εθνικιστών ότι ορισμένα δικαιώματα είναι ξένα προς τον πολιτισμό τους και ως εκ τούτου ασήμαντα ή αμφισβητήσιμα. Όπως επισημαίνει ο Μπακούνιν, «θα πρέπει να θέσουμε την ανθρώπινη, οικουμενική δικαιοσύνη πάνω απ' όλα τα εθνικά συμφέροντα», ενώ, σύμφωνα με τον Μαξίμοφ, το «γεγονός» της εθνικότητας είναι πάντοτε λιγότερο σημαντικό από τις οικουμενικές αρχές:

Το δικαίωμα του καθενός να είναι ο εαυτός του [...] αποτελεί φυσική συνέπεια των αρχών της ελευθερίας και της ισότητας. [...] Η διεθνής ελευθερία και ισότητα, η παγκόσμια δικαιοσύνη, είναι υψηλότερες απ' όλα τα εθνικά συμφέροντα. Τα

εθνικά συμφέροντα παύουν να είναι συνέπειες αυτών των υψηλότερων αρχών αν και εφόσον θέτουν τον εαυτό τους ενάντια στην ελευθερία ή ακόμη και εκτός της ελευθερίας.⁴⁷

Τα παραπάνω αφήνουν ακόμη ανοιχτό το ζήτημα του πώς ακριβώς θα πρέπει να σχετιστούν οι αναρχικοί και οι συνδικαλιστές με τους εθνικοαπελευθερωτικούς αγώνες. Αυτοί οι αγώνες συχνά διαπνέονται από εθνικισμό – δηλαδή μια πολιτική ενοποίησης μιας ολόκληρης εθνικότητας, ανεξαρτήτως τάξης, προκειμένου να καταληφθεί η κρατική εξουσία – τον οποίο οι αναρχικοί και οι συνδικαλιστές έβρισκαν εξαιρετικά δυσάρεστο. Οι αναρχικοί και οι συνδικαλιστές ανταποκρίθηκαν με διάφορους τρόπους.

Μια από τις προσεγγίσεις αναρχικών και συνδικαλιστών είχε να κάνει με την αρκετά άκριτη υποστήριξη εθνικιστικών ρευμάτων, στη βάση της αντίληψης των αγώνων τους σαν ένα βήμα προς τη σωστή κατεύθυνση. Αυτό για κάποιους σήμαινε υποστήριξη της δημιουργίας μικρών κρατών ως προτιμότερων σε σχέση με τα μεγάλα – αντίληψη που οι περισσότεροι αναρχικοί απέρριπταν⁴⁸. Για κάποιους άλλους, σήμαινε υποστήριξη των νέων εθνικών κρατών ως μερική ρήξη με τον ιμπεριαλισμό. Η αντίθετη προσέγγιση ήταν η ολοκληρωτική απόρριψη της συμμετοχής σε εθνικοαπελευθερωτικούς αγώνες, στη βάση του ότι αυτοί οι αγώνες μολύνονται αθεράπευτα από τον εθνικισμό και αποτυγχάνουν νομοτελειακά να φέρουν αυθεντική ελευθερία στις λαϊκές τάξεις. Οι εθνικοαπελευθερωτικοί αγώνες θεωρούνταν μάταιοι και τα εθνικά ζητήματα γίνονταν αντιληπτά ως κάτι που θα επιλυθεί στην πορεία μιας διεθνούς επανάστασης.

Η τρίτη, πιο εκλεπτυσμένη, προσέγγιση ήταν η συμμετοχή στους εθνικοαπελευθερωτικούς αγώνες προκειμένου αυτοί να μορφοποιηθούν, να κερδηθούν στη μάχη των ιδεών, να αντικαταστήσουν τον εθνικισμό με μια πολιτική εθνικής απελευθέρωσης μέσα από την ταξική πάλη και να ωθηθούν σε επαναστατική κατεύθυνση. Βασικό στοιχείο αυτής της προσέγγισης είναι η αντίληψη ότι ο εθνικισμός είναι μόνο ένα από τα ρεύματα των αντιιμπεριαλιστικών ή των εθνικοαπελευθερωτικών αγώνων, και μάλιστα όχι αναγκαστικά το κυρίαρχο, καθώς και ότι οι εθνικοαπελευθερωτικοί αγώνες μπορούν να έχουν διάφορες εκβάσεις. Για κάποιους από τους υπέρμαχους αυτής της θέσης, η εμφανιζόμενη εθνική άρχουσα τάξη θεωρείται ανίκανη να έρθει σε πραγματική ρήξη με την εξουσία των ιμπεριαλιστών ηγεμόνων· για άλλους, μια τέτοια ρήξη θεωρείται πιθανή, αλλά τα αποτελέσματα για τις μάζες των ανθρώπων θα υστερούν έναντι μιας αυθεντικής λαϊκής απελευθέρωσης.

Οι θέσεις αυτές είναι χρήσιμο να συγκριθούν με εκείνες του κλασικού Μαρξισμού. Πριν από την Κομιντέρν, ο κλασικός Μαρξισμός έδινε ελάχιστη προσοχή στους αγώνες των αποικιοκρατούμενων και ημιαποικιοκρατούμενων χωρών, με τις αξιοσημείωτες εξαιρέσεις της Ιρλανδίας και της Πολωνίας. Ο Μαρξ πίστευε ότι οι περισσότερο βιομηχανοποιημένες χώρες, οι οποίες έχουν ισχυρά κράτη, είναι οι βασικοί φορείς της ιστορικής αλλαγής. Ως εκ τούτου, στον γαλλοπρωσικό πόλεμο του διαστήματος 1870-1871 υποστήριξε την πλευρά της Γερμανίας: «αν οι Πρώσοι νικήσουν, η συγκεντροποίηση των εξουσιών του κράτους θα βοηθήσει τη συσπείρωση της γερμανικής εργατικής τάξης» και «η γερμανική επικράτηση θα μεταφέρει το κέντρο βάρους του εργατικού κινήματος από τη Γαλλία στη Γερμανία»⁴⁹.

Έχοντας την πεποίθηση ότι η ολοκλήρωση του σταδίου του καπιταλισμού αποτελεί προϋπόθεση του σοσιαλισμού, οι Μαρξ και Ένγκελς έβλεπαν κάπως ευνοϊκά τον Δυτικό ιμπεριαλισμό, ως ένα μέσο διάδοσης του καπιταλισμού. Η ανθρωπότητα δεν μπορεί «να εκπληρώσει τη μοίρα της χωρίς μια κοινωνική επανάσταση στην Ασία» και «όποια κι αν είναι τα εγκλήματα της Αγγλίας, αυτή αποτέλεσε το ασυνείδητο εργαλείο της ιστορίας για την επίτευξη της επανάστασης». Η κατάκτηση της Αλγερίας ήταν ένα «ευτυχές γεγονός για την πρόοδο του πολιτισμού», «η μεγαλοπρεπής Καλιφόρνια αρπάχθηκε προσφάτως από τους αδέξιους Μεξικανούς [και] [...] η “ανεξαρτησία” μπορεί να δοκιμάζεται. [...] Αλλά τι μπορεί να γίνει μπροστά ... στην παγκόσμια ιστορία;»⁵⁰. Τα εθνικά δικαιώματα είναι δευτερεύουσας σημασίας σε σχέση με την ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων. Σύμφωνα με πολλά μέλη της Δεύτερης Διεθνούς, του Ένγκελς συμπεριλαμβανόμενου, αυτό συνεπάγεται μια προοδευτική αποικιοκρατική πολιτική. Οι αποικίες «που κατοικούνται από

ιθαγενείς πληθυσμούς [...] πρέπει να καταληφθούν» από το προλεταριάτο της Δύσης κατά την επανάσταση κι έπειτα «να οδηγηθούν το συντομότερο δυνατόν στην ανεξαρτησία»⁵¹. Από τη στιγμή που ορισμένα κράτη γίνονται αντιληπτά ως προοδευτικά και ορισμένοι λαοί ως επαναστατικοί και προοδευτικοί, ενώ άλλοι θεωρούνται αυτό που ο Ένγκελς αποκαλεί «αντεπαναστατικά έθνη», προκύπτει ότι η πολιτική της εργατικής τάξης θα πρέπει να ευθυγραμμίζεται με συγκεκριμένα κράτη⁵².

Μια προφανής συνέπεια αυτής της αυστηρής έμφασης στα στάδια και την ανικανότητα των αποικιοκρατούμενων και ημιαποικιοκρατούμενων χωρών να προχωρήσουν προς τον σοσιαλισμό ήταν η περιθωριοποίηση του Μαρξισμού στις περιοχές αυτές. Οι Αργεντινοί σοσιαλιστές, «βαθιά επηρεασμένοι από τις κυρίαρχες πολιτικές θεωρίες της Δεύτερης Διεθνούς», υποστήριζαν ότι η ανάπτυξη της οικονομίας θα οδηγήσει στη δυνατότητα του σοσιαλισμού, επένδυσαν τις προσδοκίες τους στις εκλογές, ήταν «αντίθετοι με τη μαζική οργάνωση των εργατών στους χώρους παραγωγής» και τις πολιτικές απεργίες, αγνοούσαν την πλειοψηφία των μεταναστών και αποτέλεσαν αμελητέα δύναμη⁵³ (Ο ισχυρισμός ότι αυτοί οι σοσιαλιστές είχαν «κυριαρχήσει» επί των αναρχικών «μέχρι τη δεύτερη δεκαετία του εικοστού αιώνα» είναι τρομερά άστοχος)⁵⁴. Μια από τις σημαντικότερες διαφορές ανάμεσα στη Σοσιαλιστική (τη λεγόμενη «Δεύτερη») Διεθνή και την ευρύτερη αναρχική παράδοση στα τέλη του δεκάτου ένατου και τις αρχές του εικοστού αιώνα ήταν ότι οι αναρχικοί και οι συνδικαλιστές είχαν μαζική βάση σε αυτό που σήμερα λογίζεται ως «τρίτος κόσμος», ενώ οι πολιτικοί σοσιαλιστές όχι· η κυριαρχία του αναρχισμού και του συνδικαλισμού στο κίνημα της Αργεντινής κατά τις αρχές του εικοστού αιώνα αποτελεί ενδεικτικό παράδειγμα αυτής της θέσης.

Η κατάσταση αυτή άρχισε να αλλάζει με την ανάδυση του Μπολσεβικισμού και την ίδρυση της Κομιντέρν. Ο Λένιν αναθεώρησε σε δυο σημαντικά σημεία την κλασική Μαρξιστική προσέγγιση για τον αποικιοκρατούμενο και ημιαποικιοκρατούμενο κόσμο: από τη μια, υποστήριξε ότι ο ιμπεριαλισμός υποσκάπτει την ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων και ως εκ τούτου πρέπει να καταπολεμηθεί· από την άλλη, θεώρησε ότι ο καπιταλισμός είχε εξελιχθεί σε παγκόσμιο σύστημα, πράγμα που σημαίνει ότι μια επανάσταση σε μια λιγότερο ανεπτυγμένη χώρα είναι δυνατή, στο βαθμό που θα υποστηριχθεί από επαναστάσεις στις υψηλά βιομηχανοποιημένες χώρες οι οποίες θα μπορούσαν να μεταφέρουν τις παραγωγικές δυνάμεις. Ο Μαρξ αντιλαμβάνεται τον αποικιοκρατούμενο και ημιαποικιοκρατούμενο κόσμο ως στατικό ιστορικό αντικείμενο· ο Λένιν προωθεί μια Μαρξιστική αντίληψη που βλέπει τον κόσμο αυτό ως ιστορικό υποκείμενο⁵⁵.

Όπως αναφέρθηκε νωρίτερα, οι θέσεις αυτές εξελίχθηκαν σε μια στρατηγική δυο σταδίων για τους αγώνες στις αποικιοκρατούμενες και ημιαποικιοκρατούμενες χώρες: το πρώτο στάδιο είναι ο εθνικοαπελευθερωτικός αγώνας, λογιζόμενος ως δημιουργία ενός εθνικού κράτους που θα μπορέσει να αναπτύξει μια σύγχρονη οικονομία και να καταργήσει την εθνική καταπίεση· το δεύτερο στάδιο είναι αυτό του σοσιαλιστικού αγώνα ενάντια στον καπιταλισμό. Σύμφωνα με αυτή τη στρατηγική, οι εθνικοαπελευθερωτικοί αγώνες, που οργανώνονται γύρω από τον εθνικισμό, επικεντρώνονται στις αστικές ή εθνικές δημοκρατικές επαναστάσεις οι οποίες έρχονται σε ρήξη με τον ιμπεριαλισμό και μπορούν να αποτελέσουν τη βάση για ακόλουθες προλεταριακές και σοσιαλιστικές επαναστάσεις⁵⁶.

Ουσιαστικά, αυτό ανάγεται στην αντίληψη ότι το άμεσο καθήκον των Κομμουνιστών είναι η προώθηση της εθνικής απελευθέρωσης μέσω μιας ταξικής συμμαχίας με στόχο ένα εθνικό κράτος, προκειμένου να επέλθει ρήξη με τον ιμπεριαλισμό και να ολοκληρωθεί το στάδιο του καπιταλισμού. Η αντίληψη αυτή έβγαλε τον κλασικό μαρξισμό έξω από το γκέτο των ανεπτυγμένων βιομηχανικών χωρών, ενώ ταυτόχρονα διατήρησε την παραδοσιακή Μαρξιστική θεωρία της ιστορίας ως κίνησης μέσα από νομοτελειακά στάδια. Πρακτικά, σήμαινε ότι τα Κομμουνιστικά κόμματα των λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών κατευθύνθηκαν προς τη συμμαχία με τους εθνικιστές αντί να επικεντρώσουν στην οικοδόμηση ενός ανεξάρτητου και επαναστατικού κινήματος της εργατικής τάξης. Σε ορισμένες περιπτώσεις, όπως αυτές της Αιγύπτου και της Ινδονησίας, η σύμπραξη αυτή έφερε τραγικά αποτελέσματα, καθώς οι εθνικιστές κατέσφαξαν τους πρώην συμμάχους τους αφότου κατέλαβαν την κρατική εξουσία.

Στις περιπτώσεις αυτές, ο σοσιαλισμός συνδέθηκε με ένα εθνικό και όχι διεθνές σχέδιο και ταυτίστηκε με συγκεκριμένα κράτη και λαούς. Σε πολλές περιστάσεις, αυτό οδήγησε στην απώλεια της ανεξαρτησίας των Κομμουνιστικών κομμάτων, τα οποία μετατράπηκαν σε πιστά μέλη εθνικιστικών κινημάτων που αγωνίζονταν για έναν διαφορετικό καπιταλισμό, με τον κομμουνισμό να μετατίθεται σε ένα ρητορικό και αφηρημένο μέλλον. Έτσι, στην συνάντηση της Οργάνωσης για την Αφροασιατική Αλληλεγγύη το 1965, ο Γκεβάρα υποστηρίζει ότι «η Κούβα συμμετέχει σε αυτό το συνέδριο για να υψώσει μόνη της τη φωνή των λαών της Αμερικής» και ότι «η Κούβα μιλά τόσο με την ιδιότητα της υποανάπτυκτης χώρας όσο και ως χώρα που οικοδομεί τον σοσιαλισμό». Η Κούβα μοιράζεται με άλλες χώρες την επιθυμία για «την ήττα του ιμπεριαλισμού [...] την απελευθέρωση από τα αποικιοκρατικά ή νεοαποικιοκρατικά δεσμά. [...] Η ελευθερία θα επιτευχθεί όταν έρθει το τέλος της ιμπεριαλιστικής οικονομικής κυριαρχίας», το οποίο θέτει τις βάσεις για το «μονοπάτι που καταλήγει στον κομμουνισμό», μέσα από τη «βιομηχανική ανάπτυξη»⁵⁷. Στην ομιλία αυτή δεν υπάρχει τίποτα που να αναφέρεται στην ταξική πάλη ή τον καπιταλισμό ως τέτοιο, παρά μόνο στο «μονοπωλιακό κεφάλαιο», δηλαδή τον ιμπεριαλισμό· εδώ, ο διεθνισμός παρουσιάζεται σαν οικονομική και πολιτική διεθνής αλληλεγγύη ανάμεσα στις χώρες και τους λαούς· οι λαϊκές τάξεις εξαφανίζονται από τη θέση του ιστορικού υποκειμένου και αντικαθίστανται από εθνικιστικά καθεστώτα⁵⁸. Αυτή η προσέγγιση συχνά συνδέεται με την αντίληψη ότι οι Δυτικοί εργάτες επωφελούνται από τον ιμπεριαλισμό, ο οποίος τους παρέχει ένα «υψηλότερο επίπεδο ζωής»⁵⁹.

Κατά τη διάρκεια της πρώτης φάσης του κλασικού Μαρξισμού – κατά την οποία οι οπαδοί του δεν είχαν ούτε την ικανότητα να σχετιστούν αποτελεσματικά με τα αντιιμπεριαλιστικά αιτήματα ούτε και τη θέληση να ρίξουν ένα σοσιαλιστικό σύνθημα που να παίρνει σοβαρά τις τοπικές λαϊκές τάξεις – οι μικροί κύκλοι Μαρξιστών του αποικιοκρατούμενου και ημιαποικιοκρατούμενου κόσμου ξεπεράστηκαν εύκολα από τους αναρχικούς και τους συνδικαλιστές, οι οποίοι ήταν απαλλαγμένοι από την Μαρξιστική θεωρία των σταδίων. Όμως, με την ανάδυση της Κομιντέρν, οι αναρχικοί και οι συνδικαλιστές άρχισαν να αντιμετωπίζουν έναν ισχυρό Μαρξιστικό αντίπαλο από την Αριστερά σε χώρες όπου πριν είχαν τα ηνία. Τα διάφορα ρεύματα του ευρύτερου αναρχικού κινήματος ανταποκρίθηκαν με διάφορους τρόπους.

Οι αναρχικοί και οι συνδικαλιστές που αντιλαμβάνονταν τον εθνικισμό ως προοδευτικό και τη δημιουργία ανεξάρτητων κρατών ως ένα βήμα προς τα εμπρός ήθελαν να οργανώσουν ταυτόχρονα την εργατική τάξη και τους αγρότες για την αναρχική επανάσταση. Ωστόσο, όπως και οι αντίπαλοί τους των Κομμουνιστικών Κομμάτων, ήρθαν αντιμέτωποι με τον πραγματικό κίνδυνο της ενσωμάτωσης από τον εθνικισμό. Οι αναρχικοί και οι συνδικαλιστές που δεν εμπιστεύονταν τα εθνικοαπελευθερωτικά κινήματα συχνά αποτύγχαναν να αντιμετωπίσουν άμεσα το ζήτημα του ιμπεριαλισμού και τα συγκεκριμένα εθνικά ζητήματα που επηρέαζαν άμεσα συγκεκριμένα τμήματα της ευρύτερης εργατικής τάξης και των αγροτών του κόσμου. Προσπάθησαν να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά τους Κομμουνιστές, οι οποίοι έθεταν τα ζητήματα αυτά με άμεσο τρόπο.

Το κοινό σημείο ανάμεσα στις δυο παραπάνω οπτικές και τον Λένιν είναι η ταύτιση της εθνικής απελευθέρωσης με τον εθνικισμό. Αυτή η ταύτιση δεν είναι τόσο αυταπόδεικτη όσο φαίνεται: οι αγώνες ενάντια στον ιμπεριαλισμό και υπέρ της εθνικής απελευθέρωσης έχουν πάρει μια ποικιλία μορφών, από τον θρησκευτικό χιλιασμό μέχρι τον φιλελευθερισμό και τον σοσιαλισμό. Συνεπώς, η συγκεκριμένη πολιτική του εθνικισμού μπορεί να διακριθεί από το σχέδιο της εθνικής απελευθέρωσης κι έτσι μπορεί να διερευνηθεί η πιθανότητα εμφάνισης κάποιου από τους πολλούς τύπους εθνικής απελευθέρωσης. Η τρίτη και πιο εκλεπτυσμένη αναρχική και συνδικαλιστική προσέγγιση πάνω στο ζήτημα της εθνικής απελευθέρωσης και των αντιιμπεριαλιστικών αγώνων βασίστηκε ακριβώς σε αυτή την εννοιολογική διάκριση. Στόχευσε να εμπλακεί σοβαρά στους εθνικοαπελευθερωτικούς αγώνες και να εκτοπίσει τον εθνικισμό, να ριζοσπαστικοποιήσει την πάλη και να συνενώσει τους εθνικούς και ταξικούς αγώνες σε ένα επαναστατικό κίνημα.

Όσο οι αναρχικοί απέρριπταν την αντίληψη ότι οι φυλετικές προκαταλήψεις και οι διαχωρισμοί ωφελούν κάποιο τμήμα των λαϊκών τάξεων, τόσο ακριβώς απέρριπτε και η συντριπτική τους πλειοψηφία την ιδέα ότι οι Δυτικοί εργάτες αποτελούν μια εργατική αριστοκρατία που επωφελείται από τον ιμπεριαλισμό. Αυτή η θέση προκύπτει εν μέρει από τη Μαρξιστική οικονομική θεωρία. Αν το επίπεδο της εκμετάλλευσης ενός εργάτη εντοπίζεται στη διαφορά ανάμεσα στον μισθό και την απόδοσή του, τότε ο ιδιαίτερα παραγωγικός εργάτης των μηχανοποιημένων βιομηχανιών των βιομηχανοποιημένων χωρών μπορεί να είναι αντικείμενο εκμετάλλευσης περισσότερο από τον εργάτη σε μια χαμηλής προστιθέμενης αξίας βιομηχανία μιας μη βιομηχανικής χώρας. Δεδομένου ότι ο πρώτος εργάτης μπορεί να παραγάγει μια σχετικά μεγαλύτερη ποσότητα υπεραξίας, ακόμη και αν ο λόγος του κέρδους ανά μεμονωμένο εμπόρευμα είναι μικρότερος, το να κερδηθούν σχετικά υψηλότεροι μισθοί μέσω ταξικών αγώνων είναι πιθανότερο σε αυτά τα πλαίσια παρά αλλού. Συνεπώς, τα άνισα επίπεδα μισθών στις διάφορες χώρες μπορούν να ερμηνευθούν με όρους δυναμικής στο εσωτερικό της κάθε χώρας, παρά μέσω της νεφελώδους αντίληψης ότι ο πλούτος μεταβιβάζεται από το ένα σύνολο λαών στο άλλο.

Παράλληλα, ο ιμπεριαλισμός έχει πολλές αρνητικές συνέπειες για τις εργατικές τάξεις των κυρίαρχων χωρών, οι οποίες έχουν τη μορφή των πολεμικών δαπανών, του μιλιταρισμού, της δημιουργίας εθνικών διαιρέσεων και εχθροτήτων, της ενδυνάμωσης του κρατικού μηχανισμού και των θανάτων χιλιάδων ανθρώπων στα πεδία των μαχών. Αυτές οι ανησυχίες ήταν που οδήγησαν τους αναρχικούς και τους συνδικαλιστές των ιμπεριαλιστικών δυνάμεων να διεξαγάγουν τις δραματικές αντιμιλιταριστικές και αντιιμπεριαλιστικές εκστρατείες που συζητήθηκαν στο κεφάλαιο 8. Η αντίθεσή τους απέναντι στους σύγχρονους πολέμους βασίστηκε στη θέση ότι οι λαϊκές τάξεις δεν έχουν καμία θέση στους πολέμους των αρχόντων τους.

Ο Ρόκερ ήταν ένας από τους λίγους αναρχικούς και συνδικαλιστές που υπέθεσαν πως «μερικές φορές μπορεί κάποιες μικρές ανέσεις να φτάσουν μέχρι τους εργάτες όταν η αστική τάξη της χώρας τους κερδίζει κάποιο πλεονέκτημα έναντι αυτής μιας άλλης χώρας». Απέτυχε να δει το πώς ένας τέτοιος ισχυρισμός υποσκάπτει την αντιπολεμική υπόθεση ή και την ίδια του την αντίληψη ότι «οι εργάτες σε κάθε χώρα» πρέπει «να αντιληφθούν ξεκάθαρα ότι τα συμφέροντά τους είναι παντού τα ίδια ... να μάθουν να δρουν από κοινού» και να διαμορφώσουν μια «αποτελεσματική βάση» για τη «διεθνή απελευθέρωση της εργατικής τάξης»⁶⁰. Επίσης, η ανάλυσή του αποτυγχάνει να δείξει το πώς ακριβώς θα μπορούσαν να κερδηθούν αυτές οι «μικρές ανέσεις» από τους μεγάλους πολέμους του εικοστού αιώνα, για τους οποίους πίστευε ότι καθοδηγήθηκαν από αντίπαλους ιμπεριαλισμούς, και επιπλέον δεν μπορεί να εξηγήσει το γεγονός ότι οι σημαντικότερες εξελίξεις στις συνθήκες ζωής των εργατικών τάξεων της Δύσης πραγματοποιήθηκαν μετά το 1945, παράλληλα με και μετά από την κατάρρευση του ιμπεριαλισμού. Και, το σημαντικότερο, ο Ρόκερ απέτυχε να δει ότι το επιχείρημα ότι οι εργάτες των ιμπεριαλιστικών χωρών επωφελούνται από τον ιμπεριαλισμό αναγκαστικά υποσκάπτει τη διεθνή ενότητα, καθώς θέτει αναπόφευκτα τις λαϊκές τάξεις των διάφορων χωρών τη μια ενάντια στην άλλη.

Μετάφραση/ Επιμέλεια: Κωστής